

การค้าชายแดนของไทยโอกาสและการปรับตัว

Border Trade Thailand's Opportunity and Adaptation

ชุติสร เรืองนาราบ¹
Chutisorn Ruangnarab¹

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการค้าชายแดนของไทยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากประเทศไทยมีชายแดนติดกับประเทศมาเลเซีย เมียนมาลาว และกัมพูชา มีจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราวและจุดผ่อนปรนรวมประมาณ 91 จุด ซึ่งถือว่าเป็นความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ที่เป็นช่องทางในการหาวัตถุดิบที่มีราคาถูกเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานผลิตสินค้าภายในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศยังเป็นตลาดส่งออกสินค้าที่สำคัญของไทย นอกจากนี้เมื่อมีการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS Economic Corridors) ที่พัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งเชื่อมต่อการค้าได้ถึง 6 ประเทศได้แก่ ไทย จีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) เวียดนาม กัมพูชา ลาว และเมียนมา ซึ่งภายใต้การรวมตัวกันเป็น AEC จะทำให้มีการหลั่งไหลของสินค้าระหว่างกันมากขึ้น ซึ่งไทยควรใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านในการขยายธุรกิจและรุกตลาดที่กำลังเติบโต โดยควรเริ่มมองหาโอกาสและช่องทางก่อนที่คู่แข่งจะเข้ามาแย่งชิงส่วนแบ่งตลาด และการรวมกลุ่มเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นตัวแปรสำคัญที่มีส่วนช่วยลดอุปสรรคทางการค้าและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น

คำสำคัญ: การค้าชายแดน ภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Abstract

At present, border trade plays an important role in promoting the potential of Thai products in neighboring countries' markets. This is because Thailand shares borders with Cambodia, Malaysia, Myanmar and Lao PDR and there are approximately 91 points, in total, of permanent crossing point, temporary crossing point and check point border trade along the four borders. Thailand's geography is an advantage in accessing low-cost raw materials

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน E-mail Address: Chutisornk@gmail.com

to serve to factories in the country; and the four neighboring countries are the important export markets of Thailand. In addition, the transport system of the GMS Economic Corridors is being developed, logistics transportation building to connect 6 countries which are South of China (Yunnan), Lao PDR, Myanmar, Thailand, Cambodia and Vietnam. Under the ASEAN Economic Community, there is an increase intrade-flows between these countries. Therefore, Thailand should take the advantage of good relationship with the neighboring countries to expand business and break into these growing markets by searching for opportunities and channels before competitors start sharing market. The ASEAN Economic Community is an important factor that helps such trade barriers decrease and enhances cooperation between Thailand and the neighboring countries in many dimensions.

Keyword: Border Trade, GMS Economic Corridors, Asean Economics Community

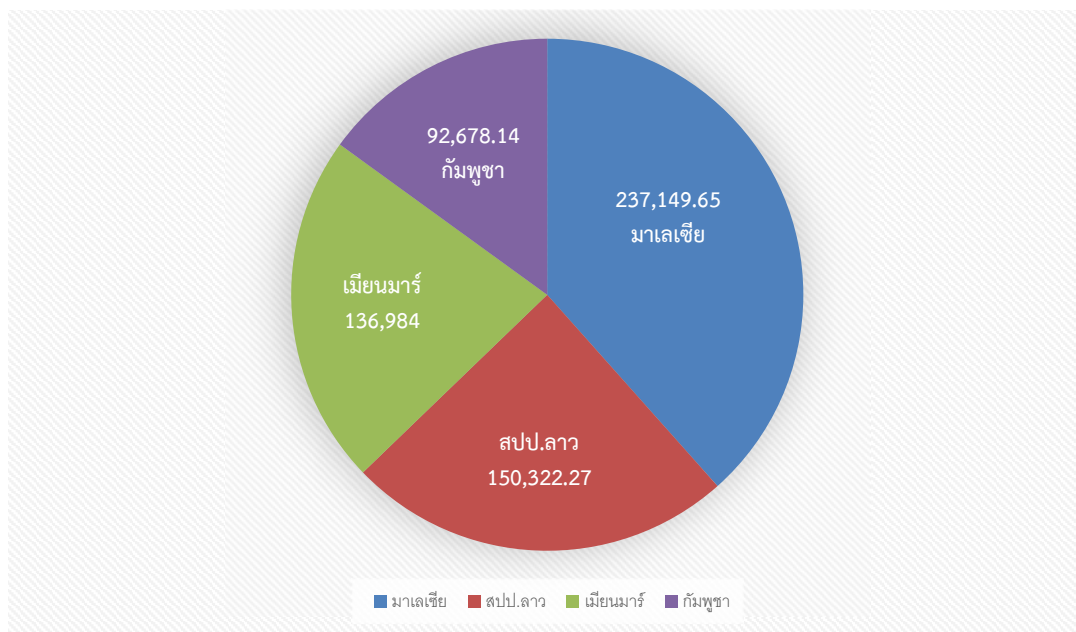
บทนำ

การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้มีต้นทุนค่าขนส่งต่อและยังเป็นแหล่งระบายสินค้าที่ล้นตลาดของไทย ตลอดจนยังเป็นช่องทางในการหาวัตถุดิบที่มีราคาถูกเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานผลิตสินค้าภายในประเทศ ซึ่งเป็นการลดต้นทุนการผลิตทำให้สินค้าดังกล่าวมีราคาต่ำลง อันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคภายในประเทศของไทยและสามารถส่งออกสินค้าที่มีราคาต้นทุนต่ำลงเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านราคาในตลาดโลกเพิ่มขึ้น โดยประเทศไทยมีช่องทางค้าขายตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านประมาณ 91 จุด (รวมจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่อนปรน) และมีแนวโน้มที่จะเปิดจุดการค้าผ่านแดนเพิ่มขึ้น โดยช่องทางการค้าชายแดนที่กระจายอยู่ตามจังหวัดชายแดนต่างๆ ก็มีกิจกรรมการค้าการลงทุนแตกต่างกันไป ซึ่งปัจจุบันการค้าชายแดนมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค โดยไทยตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่จะช่วยสนับสนุนให้ไทยมีบทบาทในการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านเส้นทางสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคหรือที่รู้จักกันดีในนามของระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS Economic Corridors) สำหรับเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคนี้เชื่อมต่อระหว่างเมืองสำคัญในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งประกอบด้วย 6 ประเทศคือ ไทย จีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) เวียดนาม กัมพูชา ลาว และเมียนมา สำหรับเส้นทางคมนาคมที่พัฒนาตามแผน GMS Economic Corridors แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ตามภูมิภาค ได้แก่ แนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) แนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) และแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ภายหลังจากที่เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคเหล่านี้มีการพัฒนาแล้วเสร็จอย่างเป็น

รูปธรรมมากขึ้น จะส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวการค้าชายแดนที่มีเส้นทางเหล่านี้พาดผ่าน ทำให้มีปริมาณการขนส่งและกิจกรรมเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องด้านอื่นเพิ่มมากขึ้นด้วย ประกอบกับมีการรวมตัวกันเป็น AEC อย่างเต็มรูปแบบยิ่งทำให้การค้าชายแดนมีความคึกคักเป็นพิเศษ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ทำการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย เมียนมา ลาว และกัมพูชา คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 80 ของการค้ารวม โดยมูลค่าการค้าชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในช่วงปี 2558-2560 มีการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 9.68 ต่อปีในปี 2560 การค้าชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีมูลค่าการค้ารวม 800,519.07 ล้านบาทเพิ่มขึ้นจากปี 2559 ที่มีมูลค่า 749,535.72 ล้านบาทหรือร้อยละ 6.80 โดยแบ่งเป็นการส่งออกมูลค่า 489,277.64 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.67 และการนำเข้ามูลค่า 311,241.43 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.59 ไทยได้ดุลการค้ารวมทั้งสิ้น 178,036.21 ล้านบาทการค้าส่งออกสินค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศ มีมูลค่า 489,277.64 ล้านบาท เทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนที่มีมูลค่า 446,149.65 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.67

ภาพที่ 1 มูลค่าการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศ

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมการค้าต่างประเทศ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

โดยมีมูลค่าการค้าชายแดนกับมาเลเซียมีมูลค่าสูงสุด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะมาเลเซียเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านทั้งหมด และมีการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและการค้าที่เสรีมากกว่าประเทศอื่นๆ โดยในปี 2560 มีมูลค่าการค้ารวม 237,149.65 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 48.49 เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆรองลงมาได้แก่ สปป.ลาว มีมูลค่าการค้า

รวม 150,322.27 ล้านบาท อัตราการขยายตัวเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.47 เมียนมา มีมูลค่าการค้ารวม 136,984.00 ล้านบาท อัตราการขยายตัวเฉลี่ยลดลงร้อยละ 2.75 และกัมพูชามีมูลค่าการค้ารวม 92,678.14 ล้านบาท อัตราการขยายตัวเฉลี่ยลดลงร้อยละ 3.11 ตามลำดับ โดยลักษณะของการค้าที่ปรากฏให้เห็นในตลาดการค้าชายแดนทั้ง 4 ประเทศค่อนข้างมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ การค้าชายแดนไทย-มาเลเซียซึ่งมีมูลค่าการค้าระหว่างกันสูงสุดนั้น ลักษณะการนำเข้าสินค้าจากมาเลเซียจะมุ่งเน้นที่สินค้าอุตสาหกรรม เช่น เทปแม่เหล็ก จานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เป็นต้น ขณะที่มาเลเซียจะนำเข้าสินค้าในกลุ่มเกษตรเพื่อนำไปผลิตเป็นสินค้าอุตสาหกรรมต่อไป เช่น ยางพาราผลิตภัณฑ์ยาง ไม้แปรรูป เป็นต้น ในทางตรงกันข้ามสำหรับตลาดการค้าชายแดนในเมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา ระบบการนำเข้าและส่งออกยังคงเน้นในกลุ่มสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ

ตารางที่ 1 สินค้าที่ไทยส่งออกไปยังกลุ่มประเทศ CLM

ประเทศ	สินค้าส่งออกที่สำคัญ	สินค้านำเข้าที่สำคัญ
มาเลเซีย	ยางพารา เครื่องคอมพิวเตอร์ ผลิตภัณฑ์ยาง ไม้แปรรูป เครื่องยนต์ สันดาปภายในแบบลูกสูบฯ	เทปแม่เหล็ก จานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมฯ สื่อบันทึกข้อมูล ภาพ เสียง ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์
สปป.ลาว	น้ำมันดีเซล รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ สินค้าอุตสาหกรรม อื่นๆ น้ำมันสำเร็จรูปอื่นๆ สินค้าปศุสัตว์อื่นๆ	เชื้อเพลิงอื่นๆ (พลังงานไฟฟ้า) ทองแดง และผลิตภัณฑ์ เครื่องรับส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง ผักและของปรุงแต่งจากผัก เครื่องรับวิทยุโทรศัพท์ โทรเลข โทรศัพท์
เมียนมา	เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์, น้ำมันดีเซล ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า น้ำตาลทราย ผ้าฝ้ายและด้าย	
กัมพูชา	เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบฯ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบอื่นๆ	ผักและของปรุงแต่งจากผัก, ลวดและสายเคเบิลที่หุ้มฉนวน อะลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ทองแดงและผลิตภัณฑ์

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมการค้าต่างประเทศ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ในอนาคตหากมีการผลักดันให้มีการค้าขายมากขึ้นจะส่งผลให้การค้าขายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านมีโอกาสจะขยายตัวมากขึ้นรองรับการรวมตัวเป็น AEC ที่จะทำให้มีการหลั่งไหลของสินค้าระหว่างกันมากขึ้น สิ่งนี้นับเป็นโอกาสของผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่จะใช้ศักยภาพความพร้อมในด้านต่างๆ ทำการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกไปยังตลาดประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะเป็นการสร้างและหมุนรายได้ ช่วยภาคการส่งออกโดยไม่รอคอยความหวังจากตลาดรายได้หลักที่กำลังได้รับผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้กระทรวงอุตสาหกรรมเองก็ได้มีมาตรการเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการและสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมให้มีความพร้อมและเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการในการเผชิญปัญหาเกี่ยวกับภาวะทางเศรษฐกิจอยู่แล้ว โดยเฉพาะผู้ประกอบการ SMEs ส่งเสริมให้มีการขยายตลาดสินค้าทั้งตลาดในประเทศ ตลาดชายแดน และตลาดประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนโดยมีโครงการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมไทย การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและระบบบริหารให้มีประสิทธิผล โดยการให้ความรู้ SMEs มุ่งเน้นการปฏิบัติให้เกิดผลเพื่อเพิ่มผลิตภาพและลดต้นทุนอันจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการเพิ่มขีดความสามารถทางนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า ซึ่งมาตรการเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการไทยให้แข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นที่ทราบกันดีว่าหากพูดถึงสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้านพบว่ามีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับและมีมาตรฐานที่ดีเป็นทุนเดิมอยู่แล้วจึงส่งผลให้ตลาดมีความนิยมและมีความต้องการสูงส่งผลให้ตลาดมีความนิยมและมีความต้องการสูง ไม่ว่าจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐาน เช่น สบู่ ยาสระผม ผงซักฟอก ยา สีสัน รวมถึงสินค้าคงทนหรือสินค้าในกลุ่มฟุ่มเฟือยก็มีโอกาสเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ ของตกแต่งบ้าน เครื่องดื่มและอาหารสุขภาพ เนื่องจากประเทศเหล่านี้กำลังมีเศรษฐกิจเติบโตเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนมีกำลังซื้อบริโภคสินค้าหรูหราเพิ่มเนื่องจากผู้บริโภคใน CLMV ค่อนข้างมีพฤติกรรมบริโภคเลียนแบบสื่อไทย

ดังนั้น สิ่งสำคัญในยามนี้ถึงแม้ว่าโอกาสจะเปิดกว้างแต่ผู้ประกอบการไทยจะต้องเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ อยู่เสมอ เช่น การยกระดับสินค้าให้ได้มาตรฐาน ศึกษาข้อมูลด้านการค้าการลงทุน พัฒนาทักษะความรู้ด้านภาษา ศึกษากฎระเบียบในแต่ละประเทศ เพื่อไม่ให้พลาดในจังหวะที่โอกาสกำลังเปิดกว้างอย่างไรก็ดีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงควบคู่กันกับข้างต้นไปด้วยก็คือ ข้อจำกัดและอุปสรรคต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนไม่ว่าจะเป็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความไม่สงบตามแนวชายแดน ซึ่งอาจนำไปสู่การปิดจุดผ่านแดนบ่อยครั้ง หรือแม้แต่อุปสรรคที่เกิดจากกฎระเบียบและขั้นตอนการชำระเงิน ปัญหาด้านการขนส่งสินค้าและเกิดจากตามการบริหารจัดการด่าน ซึ่งเหล่านี้ถือเป็นความเสี่ยงและความท้าทายที่ผู้ประกอบการต้องเผชิญและเตรียมพร้อมรับมือ

บทสรุป

ไทยควรใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ในการขยายธุรกิจและรุกตลาดที่กำลังเติบโต โดยควรเริ่มมองหาโอกาสและช่องทางตั้งแต่วันนี้ ก่อนที่คู่แข่งจากชาติอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนและชาติตะวันตกจะเข้ามาแย่งชิงส่วนแบ่งเค้กในประเทศเหล่านี้ ซึ่งเชื่อว่าการรวมกลุ่มเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ผ่านมาจะเป็นตัวแปรสำคัญที่มีส่วนช่วยลดอุปสรรคทางการค้าและส่งเสริมให้เกิดการกระชับความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้นอย่างแน่นอน และนั่นย่อมหมายถึงโอกาสทางธุรกิจใกล้ตัวที่ผู้ประกอบการไทยควรมองการค้าชายแดนของไทยเป็นโอกาสและพร้อมที่จะปรับตัว

เอกสารอ้างอิง

กรมศุลกากร. *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการค้าชายแดน กรมศุลกากร อนุรักษ์ประเทศ จังหวัดสระแก้ว*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2560. จาก <http://www.aran.customs.org>

สมชนก (คัมพันธ์) ภาสกรจรัส (2556) *หลักการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมการค้าต่างประเทศ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร. *สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560. จาก <http://www.dft.go.th/bts/trade-report>.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม(สสว.) *สถานการณ์การค้าชายแดนของไทย*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2560. จาก <http://www.sme.go.th/th/index.php/data-alert/alert/import-export/mnu-border>.